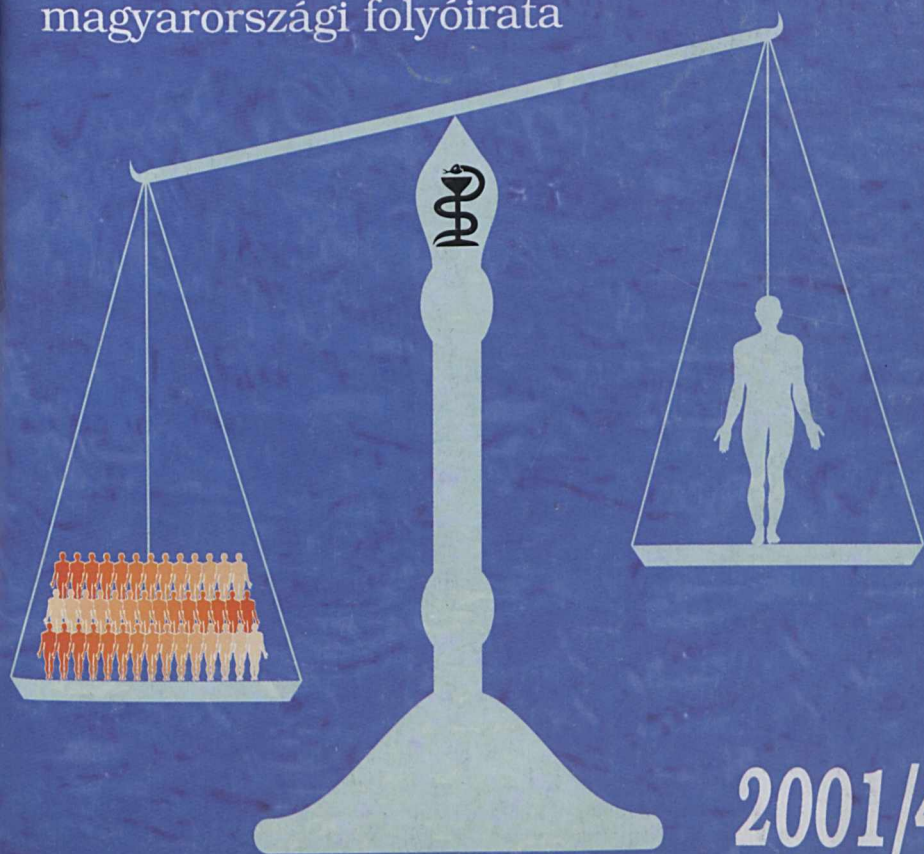

Tényeken Alapuló Orvoslás

*Az evidence based medicine
magyarországi folyóirata*

TARTALOM

PROGRESS. Perindopril alapú antihypertensiv kezelés hatása a stroke ismétlődésének kockázatára (<i>dr. de Châtel Rudolf</i>)	7
A bétareceptor-blokkolók szerepe a súlyos szívelégtelenségben szenvedő betegek gyógyításában. – MERIT-HF alvizsgálat (<i>dr. Kárpáti Pál</i>)	13
CAPRICORN. Carvedilol jótékony hatása a balkamra-diszfunkciót mutató akut myocardialis infarctusos betegek klinikai állapotának alakulására (<i>dr. Czuriga István</i>)	19
CURE. Akut coronaria szindrómában alkalmazott clopidogrel hatása az ischaemiás események alakulására (<i>dr. Keltai Mátyás</i>)	25
RENAAL. Az angiotenzin II antagonistá losartan kezelés hatása a diabeteses nephropathia progressziójára NIDDM-es betegekben (<i>dr. Ábrahám György</i>)	33
REIN. A ramipril renoprotektív hatása krónikus nem diabeteses proteinuriás nephropathiában szenvedő betegekben (<i>dr. Hajdú Eleonóra</i>)	39
Repülőutazással összefüggő súlyos tüdőembolia (<i>dr. Káli András</i> – kommentár II.: <i>dr. Bihari Imre</i>)	49
Levelek a szerkesztőséghez: Egy cikk – három reflexió	
1. Tények és tévedések (<i>dr. Czuriga István, dr. Édes István</i>)	55
2. A remény hal meg utoljára (<i>dr. Kancz Sándor</i>)	57
3. Remények és tények (<i>dr. Zámolyi Károly</i>)	63
Tanulmányok TAO-mutatója (abc-sorrendben)	65
Szerzőink	67
Megrendelőlap	68

Arany szponzoraink:

ASTRAZENECA Kft.

BRISTOL-MYERS SQUIBB

Worldwide Medicines Group

RICHTER GEDEON Rt.

T **A** **O** **R** **V** **O** **S** **L** **Á** **S**

AZ EVIDENCE BASED MEDICINE
MAGYARORSZÁGI FOLYÓIRATA.
MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT.
INGYENES; ELŐJEGYZHETŐ A KIADÓNÁL.

Szerkeszti: **dr. Káli András**
dr. Tonelli Miklós
dr. Vértés András

Kiadja: az Orvosi Evidencia Kft.

A kiadásért felel a kft. ügyvezető igazgatója
A szerkesztőség és kiadó címe: 1162 Budapest, Fertály u. 20.
Telefon: 06-30-934-3629; 06-30-961-6190
Fax: 401-0564
e-mail: avertes@axelero.hu

ISSN: 1419-7111

Készítette a Kaposvári Nyomda Kft.
7400 Kaposvár, Fő út 101.
Felelős vezető: Pogány Zoltán igazgató

(Reduction of Endpoints in NIDDM with the All Antagonist Losartan)

A cardiovascularis morbiditás és mortalitás rizikótényezői között a magas vérnyomás mellett meghatározó jelentősége van a cukorbetegségnek is. Meggyőző epidemiológiai adatok bizonyítják, hogy a hipertensio a populáció átlagánál szignifikánsan nagyobb gyakorisággal fordul elő főként a 2-es típusú diabetes mellitusban (DM). Hosszabb távon mindkét betegség károsítja a veseműködést is; a végstádium vesebetegség egyik leggyakoribb – földrészenként némileg eltérő prevalenciájú – oka a szénhidrát-anyagcserre zavara következtében kialakuló *diabeteses nephropathia*. Az 1-es típusú cukorbetegségben kialakulása a betegek mintegy 25–30%-ában, míg a 2-es DM-ben kb. 15–20%-ban várható. A folyamat patomechanizmusa teljességgel nem ismert; olyan betegekben is kifejlődhet, akiknek vércukorértékét és vérnyomását sikerült optimális tartományban tartani. Az ineffektív glükóz- és vérnyomáskontroll viszont bizonyosan emeli gyakoriságát. A diabeteses nephropathia alattomosan kezdődik, első klinikai jelként *microalbuminuria* jelenik meg, mely idővel manifeszt proteinuriává válik és a clearance szignifikánsan, progresszív módon beszűkül, azaz emelkedni kezd a szérum ureanitrogén- és kreatininszint. A folyamatban – számos más tényező mellett – meghatározó szerepe van az *angiotenzin II* kóros hatásainak is, melyek közül elsődlegesen sejt szintű növekedési tényező (GF) aktivitása fontos. Az elméleti megfontolások gyakorlati igazolását adták az előbb angiotenzin-konvertáló enzimgátlókkal, majd utóbb angiotenzin II (AT₁) receptor-blokkolókkal (AIIA) végzett vizsgálatok, melyekkel 1-es DM-ben mutattak ki a vérnyomás mérséklése mellett proteinuria csökkentő hatást is. Megbízható, nagy esetszámú vizsgálat tapasztalata eddig azonban még nem állt rendelkezésre olyan 2-es típusú cukorbeteg körében, akiknél már manifeszt diabeteses nephropathia volt igazolható. Ez a betegcsoport fokozottan veszélyeztetettnek számít, így különösen izgalmas szakmai kihívást jelent bármely terápiás osztályú szer számára, még ha az a legmodernebbek közé tartozik is. Ilyen korszerű AIIA szer a *losartan*, melynek kedvező cardiovascularis hatásairól már nagyszámú kísérletes és klinikai közlés számolt be.

A **RENAAL** (*Reduction of Endpoints in NIDDM with the All Antagonist Losartan*) volt az első olyan klinikai vizsgálat, mely kemény végpontok kijelölésével vizsgálta a „gold standardnak” számító AIIA gyógyszer, a *losartan* (**Cozaar**) hatását manifeszt diabeteses nephropathiás 2-es típusú cukorbetegekben.

Betegek és a vizsgálat módszere

A vizsgálatot 28 ország – köztük Magyarország – 250 klinikai centrumában végezték, ügyelve a rasszok arányos képviselésére (ez a diabéteses nephropathia genetikai háttér szerinti eltérő viselkedése miatt volt lényeges). A 2-es DM alapkritériuma miatt a bevont betegek életkora 31–70 év között lehetett, és a cukorbetegség a 30. életév után lehetett diagnosztizálva. A diabétes kezelése a vonatkozó szakmai követelmények szerint történt, de a diagnózist követő hat hónapban a terápia nem lehetett inzulin. Beválasztáskor teljesülnie kellett a $HbA_{1c} < 12\%$ kritériumnak és a vérnyomás $200-100/ < 100$ Hgmm lehetett. Kulcsfontosságú volt a vesefunkció és a fehérjeürítés definiálása (ez bizonyította a DM-nephropathia fennállását): a szérum kreatininszint $115-265$ mmol/l lehetett, míg a fehérjeürítést a vizelet albumin/kreatinin hányadossal jellemezték: a kívánt érték ≥ 25 mg/mmol volt (de legalább $0,5$ g/nap), melynek a szűrési periódusban legalább három alkalommal kellett teljesülnie. A szigorú beválasztási procedúra eredményeként 1513 beteget vontak be a vizsgálatba, akiket arányosan két kezelési csoport valamelyikébe osztottak. Ezek egyik kiindulási paraméter (e. g. életkor, rassz, DM fennállásának ideje, albumin/kreatinin hányados, se-kreatinin, vérnyomás, etc.) tekintetében sem különböztek egymástól. Minthogy a magas vérnyomásnak önmagában meghatározó szerepe lehet a nephropathia progressziójában, ezért alapvető célkitűzés volt, hogy valamennyi beteg vérnyomását $140/90$ Hgmm alá vigyék, illetve ott is tartsák. Ennek érdekében a kezelést lépcsőzetesen építették fel. A losartannal kezelt csoportban (751 fő) a kezdő dózis 50 mg/nap volt, amit a protokoll szerint 100 mg-ra lehetett emelni, ha ezt a vérnyomás effektív kontrollja megkívánta. Ha a tensio így sem került a célérték alá, akkor ACEI, illetve más hatóanyagú AIIA kivételével lehetőség volt bármely más osztályba tartozó vérnyomáscsökkentő szer alkalmazására is. A kontroll csoport (762 fő) a losartan helyett placebo-t kapott, de mégis ún. aktív jellegű volt, mert – ACEI, illetve más hatóanyagú AIIA kivételével – szintén bármely más osztályú antihypertensiv terápiában részesülhetett. A megfigyelési periódus átlagában $3,4$ év volt, mely alkalmas volt a célkitűzésekben megfogalmazott változók pontos követésére és felmérésére. Az ellenőrző vizitek kezdetben havonta, majd negyedévente történtek. Minden alkalommal feljegyezték az esetleges mellékhatásokat, felmérték a fizikális státuszt és a kiegészítő terápiában történt változásokat és a vérnyomást. Ellenőrizték a vérképet, a laboratóriumi paramétereket, így a szérum kreatininszint, Na, K, etc., valamint a vizelet albumin/kreatinin hányados változását is. Az egységes feldolgozás érdekében a meghatározások mindig ugyanabban a központi laboratóriumban történtek.

A vizsgálat célkitűzései

Elsődleges vizsgálati változók:

A losartan kezelés ($\pm$ hagyományos terápia) „aktív” placebóval ($\pm$ hagyományos terápia) szemben csökkenti-e az alábbi végpontok gyakoriságát: szérum kreatininszint duplázódása, végstádium vesebetegség kialakulása (dialízisprogramba kerülés, veseátültetés), bármely okú halálozás.

Másodlagos vizsgálati változók:

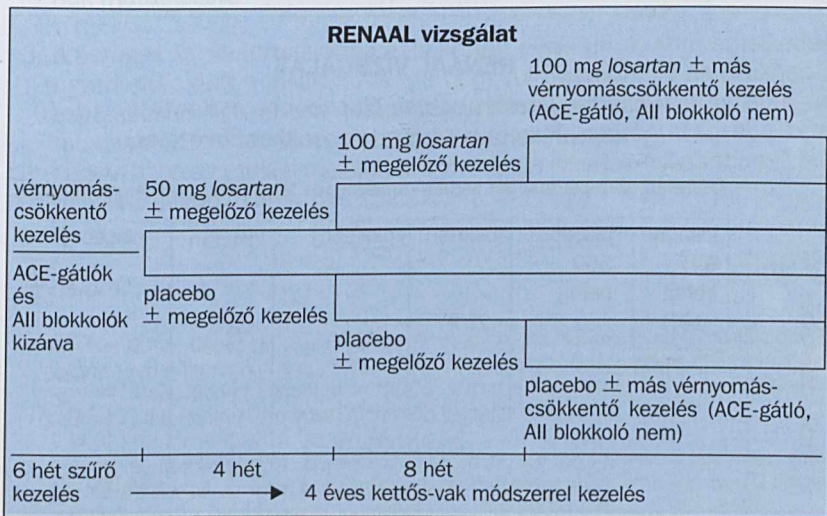
A losartannal kezelt csoportban csökken-e a proteinuria, illetve annak progressziója, továbbá hosszabb idő után következik-e be bármilyen cardiovascularis történés, és kisebb lesz-e az események száma és súlyossága?

Harmadlagos vizsgálati változók:

A losartannal kezelt csoportban javul-e a betegek életminősége, azaz csökken-e a kórházi ellátást igénylő esetek száma?

A vizsgálat elrendezése

Multicentrikus, randomizált, prospektív, kettős-vak, két kezelt csoportot összehasonlító, 4 éves futamidejű vizsgálat. A vizsgálat felépítését az 1. ábra mutatja.

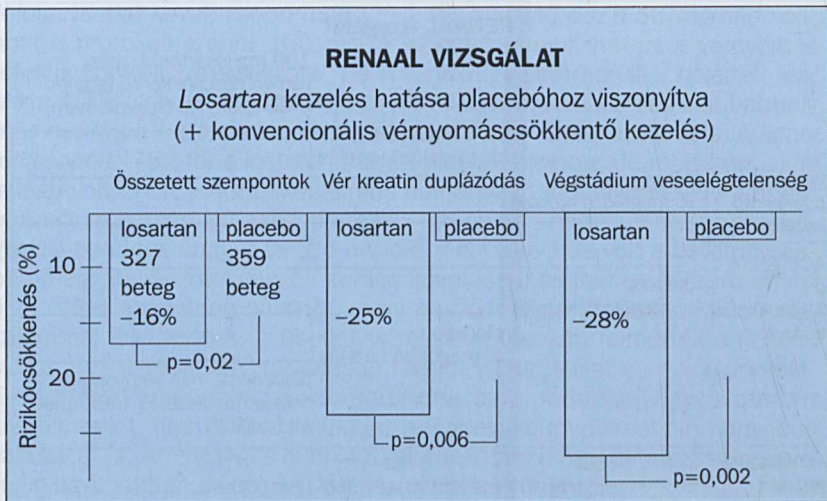

1. ábra

A RENAAL vizsgálat felépítése

Eredmények (2. ábra)

1. Az intention-to-treat analízis szerint az átlagosan 3,4 éves követési periódus végére az összetett (szérum kreatininszint duplázódása, végstádium vesebetegség kialakulása – dialízisprogramba kerülés, veseátültetés –, bármely okú halálozás) végpontok vonatkozásában a losartannal kezelt csoportban 16%-os rizikócsökkenés következett be a kontroll csoportban észleltekhöz képest ($p=0,02$). A losartan pozitív hatása akkor is – szinte változatlanul (15%) – megmaradt, ha az értékelést a két csoport vérnyomásváltozásának mértékéhez normálták ($p=0,03$). A kedvező hatás még kifejezettebb volt – 22% –, ha az értékelést a per-protokoll elemzés szabályai szerint végezték ($p=0,008$).
2. A szérum kreatininszint duplázódása a losartan csoportban 25%-kal volt kisebb kockázatú ($p=0,006$), míg a végstádium vesebetegség kialakulásának rizikója 28%-kal csökkent ($p=0,002$). Ez utóbbi hatást – vagyis a dialízisprogramba kerülés és a veseátültetés megelőzését/késlettetését – korábban még semmilyen más terápiával (ACE-gátlóval sem) igazolták 2-es típusú DM-ban. A vizsgálati periódus végére a bevont betegek mintegy 1/5-e hunyt el; a két csoport között nem volt kimutatható szignifikáns különbség.

2. ábra
A RENAAI vizsgálat főbb eredményei

3. A losartan kezelés hatására a *proteinuria* (albumin/kreatinin hányados) 35%-kal csökkent, míg a hasonló vérnyomáscsökkenésű kontroll csoportban inkább növekedési tendencia volt kimutatható ($p < 0,001$). A losartan terápia eredményeként a veseműködés csökkenése 18%-kal volt lassúbb ütemű, mint a kontroll betegekben ($p < 0,01$).
4. Bár a vizsgálatot nem a cardiovascularis történések elemzésére tervezték, a losartan terápiás csoportban a *szívelégtelenség miatti hospitalizáció kockázata* 32%-kal volt kisebb, mint az AIIA nélkül kezelték között ($p = 0,005$), a szívinfarctus kockázata pedig 28%-kal csökkent ($p = 0,08$; közel szignifikáns). Összességében vizsgálva a cardiovascularis történéseket, nem találtak értékelhető különbséget ($p = 0,26$), ami főként az alacsony elemszámnak és a fokozott cardiovascularis kockázatú betegek kizárásának volt köszönhető.

Következtetések

1. A losartan a különösen veszélyeztetett diabeteses, nephropathiás betegekben markáns *nephroprotektív* hatással rendelkezik, és ez a képessége független a vérnyomáscsökkentés kedvező hatásától.
2. A 2-es típusú cukorbetegek között is kedvező cardiovascularis hatásúnak mutatkozott.
3. A betegek kiválóan tolerálták a losartant; a szérum K-szint emelkedése ugyan előfordult a losartannal, de nem volt számottevő és ezekben az esetekben is konzervatív terápiával uralható volt. A losartan általános tolerálhatósága azonban jobbnak mutatkozott, hiszen kevesebb beteg hagyta abba a kezelést mellékhatások miatt a losartan csoportban (17%), mint a placebo csoportban (22%).

Irodalom

1. Brenner B. M., Cooper M. E., de Zeeuw D. et al. for the RENAAL Study Investigators: The losartan renal protection study - rationale, study design and baseline characteristics of RENAAL (Reduction of Endpoints in NIDDM with the Angiotensin II Antagonist Losartan). *Journal of the Renin-Angiotensin-Aldosterin System* 2000, 1(4): 328-335.
2. Brenner B. M., Cooper M. E., de Zeeuw D. et al. for the RENAAL Study Investigators: Effects of losartan on renal and cardiovascular outcomes in patients with type 2 diabetes and nephropathy. *New England Journal of Medicine* 2001, 345(12): 861-869.

*

Kommentár

Mind a magasvérnyomás-betegség, mind a diabetes mellitus világszerte komoly népegészségügyi problémát jelent. Paradox módon főként a gazdasági-társadalmi fejlettség magasabb szintjén lévő országok lakossága veszélyeztetett, hiszen az ún. civilizációs ártalmak meghatározó szerepet játszanak mindkét kór állapot, de leginkább a 2-es típusú cukorbetegség kialakulásában. A közvetlen cardiovascularis kockázaton túl a betegek életminőségét jelentősen ronthatja az átlagosan 25% gyakorisággal kialakuló diabeteses *nephropathia* is, ami a vesepótló kezelést igénylő végstádium veseelégtelenség legfontosabb okozója. Egyedül az Amerikai Egyesült Államokban – de a tendencia hasonló a világ más országaiban is – a meghatározó humán szempontokon túl, dollármilliárdokban lenne mérhető a megtakarítás, ha olyan kezelési mód állna rendelkezésre, mely a *nephropathia* kialakulását lassítja és progresszióját mérsékli.

A RENAAL vizsgálat volt az első a maga nemében, mely korrekt módszerekkel tesztelte azt a feltevést 2-es típusú cukorbetegségben – lévén a DM egyfajta módon cardiovascularis betegség –, hogy az ANGII hatásainak AIIA blokkolóval (losartannal) történő gátlása *kedvező hatást gyakorolhat a diabeteses nephropathiára*, illetve az ahhoz társuló kór állapotokra. A feltevés igazolódott; a vizsgálat meghatározó fontosságú megállapítása volt, hogy a kedvező hatások – ezeket I. részletezve az eredményekben – kialakulása független volt a vérnyomáscsökkenés tényétől. Ez újabb megerősítést adta, annak a mára már általánossá vált véleménynek, hogy nem közömbös, hogy mivel mérsékeljük a vérnyomást: a számszerűsége túl a célszervelelem alapvető követelmény.

A *losartan* (**Cozaar**) e vizsgálatban tehát újabb oldaláról mutatkozott be; cardiovascularis protektív képességén túl bizonyítékot szolgáltatott a *diabeteses nephropathia progresszióját hatékonyan lassító tulajdonságáról* is. 2-es típusú cukorbetegségben ez az egyetlen bizonyíték arra, hogy gyógyszeres kezeléssel a vesepótló kezelés megelőzése, illetve késleltetése megvalósítható, melynek révén a losartan alkalmazása jelentős – hosszabb távon dollármilliárdokban mérhető – *költségmegtakarítást is* jelent.

Dr. Ábrahám György